

Samfunnsarbeid i digitale nabolag: Tre perspektiver på unge kvinner med innvandrerbakgrunn sine vilkår for deltakelse på sosiale nettverkssider

Rita Agdal

Førsteamanuensis, Institutt for velferd og deltaking, Høgskulen på Vestlandet

Hilde Sakariassen

Postdoktor, Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Ingrid Onarheim Spjeldnæs

Førsteamanuensis, Institutt for velferd og deltaking, Høgskulen på Vestlandet

Abstract: This chapter explores the conditions for participation on social networking sites (SNS) for young women with immigrant background. SNS provide social arenas and potential communities. To shed light on the conditions for participation on SNS we employ three perspectives: from Paulo Freire, who has been central to community work; from danah boyd, who brings a media studies perspective; and Robert Putnam's perspectives that have been vital in both disciplines. Understanding conditions for participation is crucial to community work and community development, as mobilisation of citizens is integral to their practice. In media studies, the understanding of SNS is that the framework for participation is a result of the

intersection of people, technology and practice. We discuss how these perspectives bring out different aspects of conditions for participation on SNS and how they may enrich each other.

Keywords: social networking sites, social capital, community work, Freire, participatory action research, immigrant women

Innledning

I dette kapittelet utforsker vi vilkår for deltakelse på sosiale nettverksider (SNS). Vi legger til grunn at SNS representerer digitale arenaer som utgjør sosiale fellesskap som de fleste har tilgang til, og som langt på vei er integrert i måten vi organiserer hverdagslivet vårt (Moe et al., 2019). SNS har i økende grad blitt en arena for ulike former for deltakelse og kollektiv mobilisering. Studier av sosiale bevegelser, fra den arabiske våren (se kapittel 1) til *occupy*-bevegelsen, viser at SNS har blitt et viktig redskap for mobilisering, også til fysiske samlinger, særlig for personer uten erfaring med aktiv politisk deltakelse (da Cunha & Lemos, 2017; Mercea, 2016, s. 102–113). Fordi SNS tilrettelegger for grupperinger som kan omtales som «samfunn» og spiller strukturer i fysiske nabolag, har SNS blitt beskrevet som digitale nabolag (Stevens et al., 2017).

SNS knyttes til begrepet «deltakelseskultur» (Jenkins, 2007), hvor unge utvikler identiteter i sin kreativitet som media-skapere med andre unge, og gjennom samhandling med et bredere publikum (boyd et al., 2008, 2014). Forventninger om en «deltakelseskultur» kan sees i sammenheng med muligheten for at SNS-brukere produserer og deler innhold (Nonnecke et al., 2006), hvor normer for å delta gjennom å poste, dele eller *like*, og oppfordringer til å utvide nettverket sitt, er innebygget i plattformene. Slike innebygde oppfordringer om bestemte former for deltakelse (se f.eks. Aalen & Iversen, 2021) er knyttet til at plattformene finansieres gjennom salg av brukerskapt innhold og brukerdata. Samtidig som at deltakelse blir løftet frem som positivt (Jenkins, 2007, se diskusjon i Lutz et al., 2014), peker andre på at SNS kan forsterke sosiale hierarkier og forskjeller i mulighet for deltakelse (Stevens et al., 2017).

«Deltakelse» brukes imidlertid på ulike måter i forskningslitteraturen om SNS, som betyr at vilkår for deltakelse forstås ulikt. For å utforske

vilkår for deltakelse på SNS, er det nyttig å trekke på både samfunnsarbeid og medievitenskap som disipliner: I samfunnsarbeid er forståelser av *deltakelse* og mobilisering helt sentralt i arbeidet med å utvikle samfunn og «å undersøke handlingsrom og vilkår for sosial deltakelse i samspill med dem det gjelder» (Sudmann & Henriksbø, 2011, s. 52). Imidlertid har samfunnsarbeid i beskjedent omfang utviklet forståelser eller metoder tilknyttet SNS (med unntak av noen studier med nabolag, som Matthews, 2017). I medievitenskap blir deltakelse på SNS i stor grad forstått som noe som skal være observerbart for andre, slik som produksjon av innhold. Forståelsen er også preget av at rammene for deltakelse oppstår i møtet mellom SNS-brukere og teknologien. I dette kapitlet vil vi trekke inn tre teoretiske perspektiv fra disse to disiplinene for å utforske vilkår for deltakelse på SNS nærmere.

Det første perspektivet er hentet fra medieviteren danah boyd (2008, 2010), som beskriver deltakelse på SNS og påpeker viktigheten av å se deltakerne som handlingsdyktige innenfor rammer satt av teknologien. Det andre perspektivet brukes både innen medievitenskap og samfunnsarbeid og er hentet fra statsviteren Robert Putnam (2000). Putnam rammer inn deltakelse gjennom ulike dimensjoner av sosial kapital. Det tredje perspektivet er knyttet til samfunnsarbeid og hentet fra pedagogen Paolo Freires dialogbaserte frigjørende pedagogikk (Freire, 1973, 1994, 1968/1999). Freires arbeider vektlegger *empowerment* og innbyggerdeltakelse i utviklingsarbeid (Ledwith, 2011, 2015), og har blitt et grunnlag for samfunnsarbeid. Disse tre perspektivene belyser vilkår for deltakelse på SNS gjennom ulike linser, og kan sammen utvide nye forståelser av deltakelse.

For å se hvordan boyds, Putnams og Freires perspektiver kommer i spill i studiet av vilkår for deltakelse på SNS, har vi valgt å presentere erfaringer fra et utvalg av unge kvinner med innvandrerbakgrunn. Tidligere studier av SNS har vist at kvinner i større grad enn menn er blir berørt av andres meninger og foretrekker en pro-sosial tone (Lin & Lu, 2011), som kan bidra til at de bruker mer krefter på følelsesarbeid og at mangel på sosial harmoni kan gi utrygghet (Sakariassen, 2021). Vi vet også at kvinner generelt opplever større utfordringer med sine aktiviteter på SNS enn menn (Amnesty International, 2018; Birkjær & Kaats, 2019),

for eksempel hets knyttet spesifikt til å være kvinne (Mantilla, 2015) og utfordringer i forbindelse med negativ sosial kontroll og forståelse av ære (Pearce & Vitak, 2016). Unge kvinner i Norge med krysskulturell bakgrunn kan ha særlig interesse av å delta i fellesskap med ulike kulturelle normer og utgjør dermed en spesielt interessant gruppe. Mainsah (2014) finner at SNS bidrar til deltakelse på egne premisser for innvandrerungdom, mens Engebretsen (2015) finner at SNS synliggjør mer mangfold og rom for identitetsutvikling. Dralega og Corneliussen (2017) dokumenterer hvordan identiteter kan konstrueres gjennom *gaming* med både globale og lokale innflytelser. Forskingen etterspør mer kunnskap om hvordan segmenter av unge i befolkningen, som kvinner med innvandrerbakgrunn, bruker SNS (Birkjær & Kaats, 2019). Dette kapitlet bidrar til økt kunnskap om dette segmentet av unge gjennom å se nærmere på deres vilkår for deltakelse på SNS.

Tre teoretiske perspektiver: boyd, Putnam og Freire

Forutsetninger for deltakelse i digitale nettverk

«Sosiale medier» er et omfattende begrep som har blitt brukt om alle plattformer som tillater bruker-generert innhold, men det sier lite om selve fenomenet. boyd og Ellison bidro til feltet ved å definere SNS (2007), og beskrev gjennom dette rammene for deltakelse satt av teknologien. Den vanligste definisjonen er at SNS er nettbaserte tjenester som tillater brukere (1) å konstruere en offentlig eller halv-offentlig profil innen et gitt system, (2) å angi en liste over andre brukere som de har en forbindelse med, og (3) å kunne se nettverket til sine forbindelser (boyd & Ellison, 2007). En slik definisjon inkluderer de mest brukte tjenestene, som TikTok, Facebook, Snapchat og Instagram, men ekskluderer undervisningsplattformer, blogger, datingsider, anonyme chat-sider og Wikipedia. Definisjonen av SNS fremhever synlig plassering i nettverk. At SNS-brukere plasserer seg i sosiale nettverk kan ses som en fremvisning av tilhørighet i et fellesskap og en markør som leder til andres oppfatning av SNS-brukernes sosiale verden (boyd & Ellison, 2007). De digitale nettverkene SNS-brukere plasserer seg i, fremviser bekjentskap som dermed

blir en indirekte, men synlig del av selvpresentasjonen. Dette er en digital synliggjøring som også representerer *offline*-relasjoner og -forbindelser.

I SNS dannes både lukkede og offentlige rom for fellesskap, diskusjoner og samhandling, og boyd (2010) omtaler SNS som «nettverks-offentligheter» som er strukturert av teknologien. Disse rommene konstitueres av teknologien og av det forestilte fellesskapet som oppstår i møtet mellom mennesker og teknologi. SNS har det til felles med andre offentlige arenaer at brukere kan møtes sosialt og kulturelt og komme sammen som borgere. boyd (2007) argumenterer imidlertid for at tre spesifikke dimensjoner er unike for deltakelse på SNS. Den første dimensjonen er at vi har et *usynlig publikum* som ikke nødvendigvis er synlig for den som poster. Den andre dimensjonen er *kontekstkollaps*, som referer til mangel på fysiske, sosiale og tidsbestemte grenser, som vanskeliggjør skillelinjer mellom sosiale kontekster, slik at roller og situasjoner ikke atskilles som i den fysiske verden. I tillegg er publikummet mer sammensatt, mindre avgrenset og konstant tilgjengelig. Den siste dimensjonen er at det er *flytende eller uklare grenser mellom det som er offentlig og privat*. Dessuten, argumenterer boyd (2007), blir dikotome begrep som privat og offentlig meningsløse uten kontroll over kontekst og publikum.

I tillegg trekker boyd (2010) frem fire egenskaper, som hun refererer til som *affordances*, som beskriver forutsetninger for deltakelse diktert av teknologien og hvordan denne type deltakelse skiller seg fra deltakelse på fysiske arenaer. Hun trekker frem at online aktivitet automatisk blir arkivert og er *vedvarende*, at innhold som er publisert kan *repliseres*, at det kan *skaleres* til å nå andre eller flere enn intendert, og at det er *søkbart*. Disse dimensjonene antyder kompleksiteten i å navigere og delta i SNS-fellesskap.

Sosial kapital som vilkår for deltakelse

Putnam (2000) har bidratt til samfunnsarbeid og medievitenskap gjennom forståelse av sosiale fellesskap basert på ulike former for sosial kapital; sosial kapital som skaper bånd (*bonding*) i homogene grupper, sosial kapital som brobygger (*bridging*) mellom heterogene nettverk og sosial kapital som knytter bånd (*linking*) mellom innbyggere og institusjonaliserte

strukturer (se mer teoretisk gjennomgang av sosial kapital i kapittel 1, og ulike anvendelser i kapitlene 4, 7 og 12). *Bånd* knyttes mellom individer og grupper som kjennetegnes av likhet og homogenitet, og styrkes av solidaritet og gjensidighet i relasjonene. Gruppemedlemmer kan skape sterke bånd gjennom å forsterke og bekrefte hverandres identiteter, og dermed gi sosioemosjonell støtte. *Brobyggende kapital* er gjerne mindre solid og bygges på tvers av heterogene sosiale grupperinger i samfunnet, i søken etter kontakt med andre grupper. Fordi brobyggende kapital innebærer kontakt med andre utenfor nettverkene der deltakerne ligner hverandre, så gir den andre muligheter for utveksling, utvikling og læring enn sosial kapital i homogene nettverk (Putnam, 2000). Lenkende kapital er en videreutvikling av broer som viser til relasjoner mellom innbyggere og institusjonaliserte maktstrukturer (Szreter & Woolcock, 2004).

Putnam (2000) argumenterte for at amerikanske småsamfunn hadde en nedgang i sosial kapital fra 1970 tallet, og fremholder at dette kan sees i nedadgående aktivitet i sivilsamfunnets organisasjoner, uformelle nettverk og gjennom lavere valgdeltakelse i USA. Putnam fryktet at internett kunne bidra til en ytterligere nedgang av sosial kapital. Sosial kapital kan forstås som ressurser som kan bidra til livskvalitet, levekår og muligheter for endring. I dag vet vi at denne ressursen også kan økes gjennom digitale fellesskap (Zúñiga et al., 2017). Det er mindre kunnskap om ulike gruppers tilgang til digitale fellesskap og om det muliggjør utvidelse av nettverk som de ikke har tilgang til offline.

Fordi det er vanlig å tenke på sosial kapital som positivt initierte tiltak som bygger sosial kapital (Brown, 2019). Tiltak for styrking av sosial kapital innen homogene nettverk kan imidlertid føre til en blokkering av tilgang til sosiale kapital for dem som ikke tilhører den aktuelle gruppen (Brown, 2019, s. 2).

Kritisk dialog, empowerment og handlingsfellesskap

Paolo Freires (1921–1997) arbeid har inspirert forskning og utviklingsarbeid knyttet til SNS (se f.eks. Coppola, 2021; da Cunha & Lemos, 2017) og teknologiutvikling (se f.eks. Blikstein, 2008), selv om han døde ni år før Facebook ble lansert internasjonalt. Freire har inspirert både til utvikling

av samarbeidsverktøy på digitale læringsplattformer (Wright et al., 2011) og til kritisk diskusjon av hvordan undervisere bruker SNS (Coppola, 2021). I en studie som bruker Freires teori til å utforske Facebook-aktivitet fant forskerne økt mobilisering og samarbeid blant ungdom (da Cunha & Lemos, 2017). Ungdommen ble oppfordret til å utforske muligheter for kollektiv mobilisering på nettplattformer for å skape noe i fellesskap som de ikke kunne klare å gjøre alene, og dette initiativet førte til styrking av flere sosiale bevegelser, blant annet en variant av *occupy*-bevegelsen (da Cunha & Lemos, 2017). Mobilisering gjennom digitale plattformer var fjernt fra virkeligheten til de fattige jordarbeiderne som Freire arbeidet med da han utviklet sitt perspektiv. Selv opplevde Freire fattigdom i tenårene, og han undret seg lenge over at jordarbeiderne ikke så sin situasjon som urettferdig, før han erkjente at det var en del av undertrykkings konsekvens at deres kultur ble tilpasset situasjonen (Freire, 1968/1999). Folks egne erfaringer måtte være et grunnlag for endring og frigjøring, og Freire så aktiv deltakelse i læringssituasjoner som en nødvendighet: «En første forutsetning for at et menneske kan delta er at en ikke er utrygg, passivisert og undertrykt» (Nordland, 2009, s. 13). For Freire måtte demokratiske endringer baseres på reell deltakelse der de undertrykte ble bevisst sin situasjon innenfor maktstrukturer, for å kunne bryte med fremmedgjørende ideologier og utvikle handlingsalternativer (Freire, 1973, 1994, 1968/1999; Ledwith, 2011). Freire blir ofte sett som en kilde til målsettinger om *empowerment* (Ledwith, 2015; Wallerstein et al., 2017).

Freires teorier bygger på praktisk erfaring. De er handlingsorienterte, maktkritiske og humanistiske med fenomenologiske og eksistensialistiske trekk. Den maktkritiske siden og fokuset på fremmedgjøring kan gjenkjennes fra marxisme (Ledwith, 2015). Freire var opptatt av at både høyre- og venstresiden kunne være manipulerende ved å insistere på sine «sannheter», uten at det ga de undertrykte en reell forståelse av sin situasjon og sine handlingsalternativ. Freire var opptatt av at dialoger i fellesskap kan bidra til bevisstgjøring (*conscientização*) om vilkår, egenverdi og rolle i samfunnet, og at dette kan gi utvikling av ønsker, visjoner og utopier. Læreren eller samfunnsarbeideren skal tilrettelegge for deltakernes kritiske erfaringsdeling og refleksjon og bidra til igangsetting

av prosessen. Det har blitt diskutert om fasilitatoren først og fremst skal stille sokratiske spørsmål eller bidra til dialogen med informasjon, kunnskap og erfaring, som en likestilt deltaker i læringsprosessen (Westrheim, 2004). Vi har støttet oss til sistnevnte tolkning. Freire foreslo en kodingsprosess for å trekke ut generative temaer fra dialogen (1974/1999), men betraktet dette som en utfordrende forutsetning for reell dialog og bevisstgjøring. I sin samtid argumenterte Freire mot andre som bidro med ferdige «forslag til generative temaer», som skulle kunne brukes for ulike grupper, for eksempel «valg, livet, helse, brød» (Gerhardt, 2000, sitert i Blikstein, 2008, s. 3). Freire fastholdt at de generative temaene ikke kan være universelle, men må utvikles av deltakerne i gruppen spesifikt for deres situasjon på gjeldende tidspunkt.

Beskrivelse av empirigrunnet

For å illustrere de ulike teoretiske vilkårene for deltakelse på SNS vil vi vise til materiale fra dialoggrupper og aksjonsforskning med unge kvinner med innvandrerbakgrunn. Disse ble gjennomført i perioden fra 2019 til 2021 med 25 deltakere i aldersgruppen 16 til 24 år. Deltakerne ble rekruttert gjennom frivillige organisasjoner og et kultursenter, og de kunne kommunisere godt i dialoger på norsk etter minst to års botid i Norge. De fleste hadde tilknytning til Midtøsten og Afrikas horn.

Vi henvendte oss til organisasjonene med en kort beskrivelse av prosjektet, hvorpå lederne distribuerte invitasjoner til unge kvinner i nettverkene om deltakelse i dialoggrupper om SNS, som ville finne sted på skjermede offentlige møtesteder. Deltakerne fikk muntlig og skriftlig informasjon før signering av samtykke. Dialoggruppene ble ledet av kapitteforfatterne i samarbeid med to assistenter med migrasjonsbakgrunn som var knyttet til organisasjonene. Gruppene hadde fra tre til ti deltakere og varte fra to til tre timer. Forskerne åpnet møtene med å fortelle om sin egen bruk av SNS, som mer eller mindre naive brukere, og med et ønske om å lære mer fra deltakerne. Deltakerne er omtalt med fiktive navn.

Vi ville tilrettelegge for utforskende dialoger i trygge rammer hvor deltakerne kunne dele erfaringer og utvikle kunnskap (Freire, 1968/1999).

De tre første gruppene kan beskrives som fokusgrupper, hvor vi brukte en semistrukturert temaguide om kartlegging av bruk av SNS, selv-presentasjon og deltakelse på SNS. Lydopptak ble transkribert umiddelbart, og supplert med notater om ikke-verbale signaler. Analysen startet umiddelbart etter innsamlingen ved bruk av tematisk innholdsanalyse (Braun & Clarke, 2006). Dette genererte kunnskap som la fundamentet for tilnærmingen i den fjerde gruppe, der formålet var å bedre vilkår for deltakelse på SNS gjennom et aksjonsforskningsprosjekt.

Prosjektet var basert på kritisk dialog (Freire, 1968/1999; Ledwith, 2011) der vi tilrettela for at deltakerne skulle utvikle eierskap. I den siste gruppen noterte deltakerne sine erfaringer med SNS på post-it-lapper som ble hengt opp i to felt på veggen; et for positive og et for negative erfaringer. Deretter sorterte gruppen lappene under temaer, som ble markert med nye lapper med større bokstaver. Temaene ble diskutert, for å undersøke (u)enigheter om kategoriseringen. På denne måten identifiserte vi generative temaer (Freire, 1968/1999). Dette ble grunnlag for videre dialog, som viste at en del temaer var basert på antakelser om generelle trekk ved SNS, mens andre var basert på personlige erfaringer. Dette ble gjenstand for bearbeiding i gruppene.

Tre empiriske tema belyst gjennom Boyd, Putnam og Freire

Analysen av dialogene i de fire gruppene viser at de unge kvinnenes opplevelse av SNS kan sees som en kakofoni av forskjellige kulturelle koder og normer, hvor de navigerer gjennom hverdagens ulike forventninger (Agdal & Spjeldnæs, 2022). De opplevde det som utfordrende at ulike nettverk har forskjellige normer for synlighet, mens kontekstskollaps på SNS gjør det vanskelig å samtidig innfri kryssende forventninger fra jevnaldrende, etnisk norske, familie- diasporanettverk, og i tillegg de transnasjonale nettverkene. I dette spennet opplever mange å ha foreldre som både er restriktive og som samtidig har lavere digital kompetanse enn dem selv. I det følgende beskrives tre tematiske områder som er løftet ut av det empiriske materialet, og som fremstår sentralt når vi skal vurdere utvalgets vilkår for SNS deltaking.

Å være usynlig i synlige nettverk

Følger vi boyds (2007) forståelse av deltakelse på SNS er det et poeng at SNS gir synlighet i nettverk og at dette kan knyttes til egenskaper som vedvarenhet, skalerbarhet, repliserbarhet og søkbarhet. Når informasjon potensielt kan nå flere publikummer som ikke opptrer atskilt, innebærer det en mangel på kontroll over synlighet som skaper noen særlige utfordringer. De unge kvinnene inngår i nettverk med jevnaldrende lokalt og i nettverk knyttet til opprinnelsesland, preget av flere kontekster, kulturer og normer, som opptrer overlappende i SNS. I dialogene fortalte de om en rekke avveininger med tanke på sin synlighet i nettverk med ulike normsett, og erfarer det boyd og Ellison (2007) kaller kontekstkollaps når det gjelder ulike normsett for hvordan det er akseptabelt å representere fysisk fremtoning. Under er en passasje som illustrerer hvordan deling av innhold sett ut fra ulike normsett kan føre til misforståelser:

Ja, og så er det sånn at han ser alle bildene jeg legger ut og hvor jeg har vært og sånn. Så sier han «ja du tror du er så rik» og sånn, jeg bare «hæ det er ikke sånn det er». Så det er bare det at bildene jeg legger ut betyr noe annet. De tolker det på en helt annen måte, så det er mye misforståelser på sosiale medier. Jeg tror at å bruke [sosiale medier] mindre er bedre, heller enn å ha stress og konflikt og alt sånt. (*Asmarina*)

Samtidig som de ønsker tilhørighet med sine jevnaldrende i Norge og forsøker å forstå måten disse opptrer og kommuniserer på, vurderer andre deler av deres nettverk dem ut fra normer fra opprinnelseslandet. Det er altså både utfordrende å forstå kulturelle koder, og å eventuelt prioritere mellom ulike normer og forventninger knyttet til ulike nettverk. Det er ifølge boyd (2008) et generelt vilkår at brukere av SNS må forhandle vanskeligheten med å ha et sammensatt og til dels ukjent publikum. Følgende dialog mellom to deltakere i dialoggruppene kan illustrerer utfordringen:

Aisha: Det er et problem at familien ikke synes det er normale ting en gjør her i Norge, som å gå på tur. Så det er press både på sosiale medier og forskjellige kanaler.

Azize: Ja, venninnen min sa også til meg: «Du har masse penger for du er alltid i naturen.» Jeg sa: «Jeg har ikke masse penger. Jeg gikk.» Da sa hun: «Åh! Du går for å ta bilder.» Jeg sa «Slutt!» [ler litt] «Jeg går ikke for å ta bilder.» Ja, så de tenker masse rart.

Forskjeller i normer knyttet til kjønn skaper utfordringer, fordi de unge inngår i flere nettverk. Det kan likevel være forskjell på konsekvenser for å tråkke feil, og det kan være ulikt fokus på å holde seg innenfor normer. De unge kvinnene snakket om at de opplevde sterke forventninger om å passe på «ryktet» sitt og å være «privat» på bakgrunn av normer fra kulturen i opprinnelseslandet, og at de hadde et annet handlingsrom enn etnisk norske kvinner. Denne passasjen mellom to deltakere illustrerer opplevelsen av spesifikke kulturelle normer for kvinner:

Amira: Altså vi [nasjonalitet] kan ikke legge ut [bilder av oss] på sosiale medier, andre folk skal ikke se oss skjønner du. Vi liker å være sånn privat, kun familie nær familie og sånne greier.

Aleema: Med en gang [noen] vet noe om deg, så er de veldig raske til å baksnakke. Og så går det ut av proporsjoner. Det blir sånn overdrevet. Det går fra at du har gått med noe veldig tett[sittende], til at du har vært naken, til at du har vært med gutter naken, liksom.

De opplevde det som urettferdig å bli utsatt for strengere regler enn jevnaldrende unge menn med samme kulturelle bakgrunn. De var bevisste om at SNS innebærer en mulighet for at andre deler informasjon, som ved tagging, og at det begrenser hvor de «trygt» kan delta i aktiviteter med for eksempel klassevenninner som har andre oppfatninger av hva som er «privat». Flere av kvinnene hadde for eksempel opplevd anonyme trusler om at bilder der håret deres er synlig skal vises videre til andre. Utfordringer knyttet til å ivareta det «private», blir vanskeligere å håndtere på SNS.

De unge kvinnene og deres foreldre opplever å motta kommentarer knyttet til ulike forståelser av normer for hva unge kvinner bør gjøre, delvis gjennom offentlige kommentarer på informasjon som var postet på SNS. Denne sekvensen beskriver hva som skjedde da en av disse unge kvinnene postet et bilde der håret hennes var synlig:

Baha: Det var masse folk som ringte til meg. Det var et bilde hvor håret mitt var sånn krøllete. De likte ikke bildet. Det var masse kommentarer, så [ler litt] derfor har jeg sluttet med bilder.

Fasilitator: Men bare for å forstå deg riktig: Noen ringte til deg og sa at de ikke likte bildet ditt?

Baha: Ja, de likte det ikke. De sa «du må holde kontroll. Du må følge din religion». Det var masse ting.

Konteksten de deltar i kan være utydelig eller mangefasettert, jamfør boyds (2007) bruk av begrepet kontekstkollaps, der publikum er ukjent og ikke begrenset av at man er fysisk samlet på samme tid og sted. De fleste vektlegger også positive sider ved SNS, som at de gjør det mulig å holde kontakt med familie og transnasjonale nettverk. Mange hjelper foreldrene sine med digital kommunikasjon og knytter dem til digitale nettverk. De ser også at disse nettverkene kan bryte med normer som er vanlige i Norge, for eksempel med tanke på hvilken type innhold og hvordan det deles på SNS. Ulike SNS-plattformer kommer med forventninger til atferden til de som bruker plattformen, men likevel varierer det hvordan disse innebygde forventningene forstås. Noen av kvinnene snakket om at det opplevdes pinlig å se bekjente dele bilder fra situasjoner i opprinnelseslandet, som knyttet til vold eller krig, som bryter med normer for hva jevnaldrende i Norge synes bør deles. Ønsket om synlighet og normene for akseptabel synlighet kan variere i ulike fellesskap, men opptrer overlappende på SNS og setter vilkår for hvordan de opplever at de kan delta.

Fellesskap som hemmer og fremmer deltaking på SNS

Følger vi Putnam (2000), kan vi se at de tette og nære relasjonene som de unge kvinnene beskriver å ha med jevnaldrende kvinner med lignende etnisk bakgrunn og migrasjonshistorikk vitner om sterk bindingskapital. Den gjensidige oppmerksomheten på SNS i form av å gi hverandre *likes* og kommentarer på tekst og bilder knytter bånd, ved at det ligger en forventning om raske og positive reaksjoner fra venner. Noen ganger er det en forventning om emosjonell støtte i lukkede grupper på SNS bestående

av deltakere de kjenner godt, andre ganger er det en forventning om å få sosial støtte når de poster åpent på SNS. Men slik gjensidig oppmerksomhet kan også være en intendert demonstrasjon av nettverk. For eksempel forteller noen av deltakerne om å posere sammen med venner istedenfor å stå alene for å demonstrere fellesskap og vennskap: «Jeg og NN, vi klemmer hele tiden [på bilder]! Jeg føler det virker mye koseligere når vi klemmer. Bildet ser veldig ekte ut. Du er med ekte folk. Det er mye bedre enn at du står alene, sånn *pose*.»

Noen nære venner forteller at de ringer hverandre for å avtale *likes*. Gjensidigheten som vises ved å gi hverandre (rask) nok oppmerksomhet kan se ut til å fremme deltakelse på den måten at de føler seg tryggere på å poste innhold når de vet at det gir forventet reaksjon, som er synlig og som har en effekt ut over den sosiale kjernen. Dialogene i fokusgruppene om støtte fra nære venner kan tolkes som en strategi for å utvide det sosiale nettverket. Ved å fremstå som en person som er i besittelse av sosial kapital i form av nære venner, kan bilder med venninner virke som en måte å demonstrere sosial suksess. På den andre siden kan signalene om sterke bindinger bidra til at andre holder avstand, fordi de ikke umiddelbart identifiserer seg med vennene. De unge kvinnene beskriver det nettopp som utfordrende å knytte og opprettholde kontakt med klassevenner med etnisk norsk bakgrunn, som illustreres gjennom denne utvekslingen i en av gruppene:

- Daneen:* De [etnisk norske klassevenninner] er veldig sånn altfor «der oppe». Så hvis jeg legger ut noe så føler jeg alltid at de kommer til å synes noe rart om det eller noe sånt.
- Danah:* Veldig kresen liksom.
- Eliza:* Noen av de følger jeg og de følger meg, men jeg vet at de faktisk ikke ser på min. De *liker* ikke eller gjør noe, og så er det andre igjen som *liker* ved et uhell.
- Danah:* Når de *liker* oss tar de det vekk.
- Daneen:* Da får du det opp og det er liksom et bilde jeg har lagt ut for lenge siden!

De unge kvinnenes opplevelse av utfordringer rundt deltakelse i grupper på SNS med etnisk norske ungdommer, kan sees i lys av Putnams

kapitalbegrep (Brown, 2019; Putnam, 2000). At de i stor grad deltar i homogene grupper tyder på at nivået av brokapital kunne vært høyere. Som Brown (2019) påpeker i sin kritiske gjennomgang, kan imidlertid den sterke bindingskapitalen i homogene grupper blokkere for utvikling av brobyggende sosial kapital. Vi ser at de unge kvinnene i vårt utvalg finner det vanskelig å bygge bro til de etnisk norske jevnaldrende, og de viser forsiktighet med tanke på hvor og hvordan de kan delta uten å bryte normer i nettverk som representerer andre kulturelle normer. Sosiale prosesser på SNS speiler dermed prosesser i den fysiske verden, i tillegg til at stemmer fra nettverk som er knyttet til andre steder og har andre normer kommer tettere på gjennom SNS. Brokapitalen virker sterkere i ulike transnasjonale nettverk, som ofte består av mer eller mindre kjente samt utvidet familie. Nettverkene er heterogene med tanke på opprinnelsesland, migrasjonshistorie og normforståelse. Fellesskapet kan oppleves som kilde til emosjonell støtte, kulturell og religiøs tilhørighet og kontinuitet i livshistorien fra opprinnelseslandet, som kan bidra til ønske om å delta i de globale nettverkene. Samtidig forteller de unge kvinnene om forventninger fra deltakere i diasporanettverket om oppførsel og presentasjon på SNS, som ikke nødvendigvis samsvarer med normer som kommuniseres gjennom andre sosiale nettverk som de (ønsker å) delta i – som i lokalmiljø med jevnaldrende på bostedet. Krysspresset kan sådan virke hemmende for de unge kvinnene når det gjelder brobygging med ungdomsmiljø hvor de bor. Opplevelsene hos de unge kvinnene gjenspeiler funn fra en tidligere studie (Stevens et al., 2017) om at SNS kan forsterke segregering og ulikheter mellom grupper og maktstrukturer. De unge kvinnene legger bånd på sine SNS-aktiviteter, vel vitende om at tekst og bilder er vedvarende, eller de tilpasser sin presentasjon for å vinne aksept hos et bredt publikum.

Å finne ord for felles erfaringer

For å følge Freires forståelse av fasilitator-rollen, delte vi vår kunnskap om SNS i dialoggruppene, og de siste påfølgende gruppene fikk informasjon fra de første. Særlig ble denne typen kunnskapsdeling fremtredende i den fjerde gruppen, som utviklet et handlingsfellesskap og tok initiativ til å fortsette med flere treff. Etter at kvinnene hadde produsert tekst

om positive og negative erfaringer, startet den videre dialogen med at de snakket om seg selv som aktive, modige, fryktløse og produktive på SNS. Denne presentasjonen overrasket oss, fordi større undersøkelser viser at kun 10 prosent av ungdom produserer innhold (Humphreys, 2016). Etter at vi fortalte at deres presentasjon var unik i forhold til funn fra tidligere forskning og hva som hadde blitt sagt i de andre gruppene, og vi spurte hvordan de håndterte de vanskelige erfaringene som sto nevnt på lappene, så endret dialogen seg. Dialogen gikk da fra at de ville begrunne hvordan de kunne være sterke og «tøffe» på nett, til å diskutere deres opplevelse av vilkår for deltakelse på SNS. Engasjementet ble større da vi kom tettere på opplevelsesnære erfaringer, og kvinnene erkjente felles utfordringer. At vi både anerkjente deres fremstilling, av å være sterke og ikke bry seg om motstand, og samtidig undret oss over fremstillingen og trakk frem kunnskap fra forskning, kan ha bidratt til en åpnere dialog. De fortalte at de hadde forsøkt å ta opp utfordringene med lærere og andre voksne, men hadde blitt oppfordret til å ikke bry seg. Noen av kvinnene opplevde oppfordringen til «å være sterk» som en bagatellisering og at de ikke fikk reell støtte. Dialogen opplevdes åpnere om strategiene som voksne hadde oppfordret dem til å bruke. For en av deltakerne var lærerne og andre voksne sin bagatellisering et uttrykk for at: «Vi er helt nederst. Til og med mindre verdt enn svarte menn», fordi hun oppfattet det som en forventning om at de skulle tåle og/eller alene utfordre kvinnefiendtlige og rasistiske kommentarer. Gruppen ønsket flere dialogverksteder der de kunne utforske erfaringer, fordi de opplevde at dialogen ga erkjennelser om deres vilkår for deltakelse på SNS. De knyttet også selv sin posisjon på SNS til sin posisjon i offline sosiale hierarkier. Gruppens eierskap førte til videre mobilisering, der de sa at «en sånn gruppe skulle alle hatt». De ville utforske måter å støtte hverandre på og være aktive på nett, og inviterte med seg flere kvinner i prosessen. Deling av erfaringer og bevisstgjøringen det innebar ga grunnlag for et nytt handlingsfellesskap som de ville invitere andre med i. Etter det første møtet med gruppe 4 sto fire temaer igjen som generative temaer (Freire, 1968/1999, kapittel 3): «rykte», «anti-rasisme», «å støtte (hver)andre» og «å være sterk».

At gruppen opplevde eierskap i prosessen, var viktig for resultatet. Vi bidro til dialogen ved å dele den kunnskapen vi hadde, samtidig som vi

anerkjente deres erfaringer. Det var sammenkoplingen av temaer, fra deres kunnskap og erfaring, sammen med vår kunnskap, som ga grunnlag for at vi som del av dialoggruppen kunne knytte temaer sammen til nye innsikter (*temas da dobradiça*). At de unge kvinnene i gruppen selv ville utvikle opplegg for andre i samme situasjon er interessant i lys forskning på tiltak for å styrke ungdom i deres bruk av SNS. Fokus på mulighetene for å knytte nettverk og uttrykke seg gjennom ny teknologi kan ifølge Blikstein (2008) ha et frigjørende potensial, slik vi kanskje ser en kime til her.

Diskusjon

Perspektivene fra Putnam (2000), boyd (2008, 2010) og Freire (1968/1999) ansporet tre tematiske områder som beskriver ulike sider ved vilkår for unge innvandrerkvinnens deltakelse på SNS og deres handlingsrom. Under temaet *å være usynlig i synlige nettverk* belyser vi ved hjelp av boyd (2007, 2010, 2014) hvordan de unge kvinnene opplever mangel på kontroll over spredning av innhold når den teknologiske rammen setter som vilkår at ulike kontekster kollapser og publikum er uklart. I temaet *fellesskap som hemmer og fremmer* belyser vi ved hjelp av Putnam (2000) hvordan kvinnes nettverk setter vilkår. Det siste temaet, *å finne ord for felles erfaringer*, skiller seg fra de foregående fordi deltakerne selv bidrar til både mer tolkning av vilkår og med flere innspill til forbedringer for deltakelsen sin på SNS, inspirert av Freire (1973, 1994, 1968/1999). Videre diskuterer vi hvilke premisser og aspekter ved vilkår for deltakelse på SNS som trer frem ved anvendelse av de tre perspektivene, og hvilke aspekter som glir unna. I og med at SNS er et relativt nytt forskningsfelt spør vi hvordan og hvorvidt disse perspektivene er forenlige og kan berike hverandre.

Sammensatte roller og forestilte handlingsrom

Perspektivet fra boyd synliggjør hvordan de unge kvinnes handlingsrom på SNS innrammes av teknologien, og peker på sosial struktur og dynamikk mellom aktører (boyd, 2008, 2010). Spesielt aktualiseres

forhandlinger og dilemma kvinnene står i når det gjelder sin (u)synlighet i synlige nettverk. Begrepsstrioen «usynlig publikum», «kontekstkollaps» og «flytende grenser mellom det offentlige og private» (boyd, 2008, 2010), som har inspirert andre analyser av ungdom med innvandrerbakgrunn (f.eks. Leur, 2015), tydeliggjør også i vår analyse at deltakerne aldri kan være sikre på hvem som til slutt ser mer eller mindre privat informasjon. Denne usikkerheten gjelder uavhengig av alder, kjønn og andre variabler. Som vi har sett løfter ikke boyds perspektiv (2008, 2010, 2014) frem hvor radikalt ulike konsekvensene kan bli for grupper med ulike sosiale posisjoner, som for eksempel unge kvinner med krysskulturell bakgrunn. Vi ser derfor behov for et utfyllende begrepsapparat som peker på strukturelle og eksistensielle vilkår.

Både boyd (2008) og Freire (1968/1999) vektlegger handlingsmuligheter, med den forskjellen at boyd (2008, s. 10) ser ungdom som handlingsdyktige i utgangspunktet, mens Freire vektlegger dialog som en mulighet for å utvikle handlingsdyktighet. boyd (2008) beskriver det å eksperimentere med ulike selvpresentasjoner på SNS som en eksisterende handlingsmulighet, jamfør Goffmans forståelse av at vi deltar i et dagligdags rollespill der vi iscenesetter oss selv situasjonelt og relasjonelt (1992). Her vil vi innvende at kostnadene med å bruke dette potensielle handlingsrommet ikke problematiseres tilstrekkelig av boyd, i den forstand at det ikke pekes på sentrale trekk ved vilkårene de unge innvandrerkvinnene beskriver. Riktignok peker boyd (2007) på at handlingsvalg påvirkes av sosial dynamikk på den aktuelle SNS og av interseksjonalitet (boyd, 2008), men tar likevel ikke høyde for de begrensningene kvinnene i vårt utvalg kan oppleve, jamfør deres prioritering av å være «private» og ivareta «ryktet» sitt. Vi finner at kvinnene reduserer sin deltakelse og synlighet ved å holde seg til chatgrupper med medlemmer i lignende posisjoner, fordi de forventer negative sanksjoner dersom de ikke er «private» nok. Den formen for handlingsdyktighet som boyd (2008, 2010) fremhever hos ungdom, har som premiss at valgmuligheter er reelle. Slike valgmuligheter er ikke fremtredende i vårt materiale, der det blir tydelig at både direkte og indirekte negativ sosial kontroll utspiller seg ved hjelp av SNS-teknologi, som også nevnes i andre studier (Friberg & Bjørnset, 2019; Waltorp, 2013) og at dette påvirker både omfanget av de unge kvinnenes deltakelse, og hvor de deltar.

Det må nevnes at tendensen til deltakelse i lukkede grupper, heller enn åpne, også har vært en trend de siste årene for andre ungdomsgrupper (Aalen & Iversen, 2021). Likevel overrasket det oss at så få av deltakerne i dialoggruppene var aktive i online fora, ettersom tidligere studier fremholder at for ungdom med innvandrerbakgrunn er SNS viktig for deres identitetsutvikling, både i Norge (Mainsah, 2014) og andre land (f.eks. Leur, 2015). De aller fleste kvinnene deltok ikke på slike nettsider. Goffmans teori (1992) har inspirert disse studiene (Leur, 2015; Mainsah, 2014), som vektlegger muligheter som er tatt i bruk, både med henblikk på etniske identitetsmarkører og deltakelse i støttende fellesskap, men kan ha hatt et skjevt utvalg med utgangspunkt i de som allerede er aktive på identitetsbekreftende arenaer på SNS.

Når Boyd skriver om identitet som kan uttrykkes på SNS, problematiseres ikke forming av identitet og selvet. At utvikling av identitet og selv henger sammen med hvilken anerkjennelse det kan forventes av andre (Goffman, 1992; Prieur, 2002), er et særlig viktig moment på en arena der det ikke er mulig å velge sitt publikum og ikke er mulig å kontrollere publikums respons. I en kulturfenomenologisk tilnærming er forståelsen av selvet mer kompleks. Selvet har ikke en endelig «kjerne», men sees som en måte å orientere seg i verden på, der selvet samtidig utvikler seg ved at verden erfares (Bourdieu, 1995; Csordas, 1994, s. 4). Opplevelsen av hvem man er og hva man kan gjøre er dermed knyttet til samfunnsmessige strukturer, der individer også kan bidra til sin egen undertrykking (Bourdieu, 1995). En lignende forståelse finner vi i Freires perspektiv (1968/1999), der det vektlegges at de undertrykte oppfatter sin situasjon som naturlig og dermed ikke ser andre valgmuligheter. Samtidig fremhever Freire at dialog muliggjør utvikling av ny kunnskap om situasjonen basert på personlige erfaringer, og at denne kunnskapen kan danne grunnlag for handling.

Ved å fasilitere dialogene om deltakernes erfaringer, fikk vi forståelse av mer eksistensielle trekk ved opplevelsene relatert til SNS og utviklet kunnskap om ulike grader av motstand, utfordringer og press, og dermed ulike reelle muligheter for å delta på SNS. Gjennom Freires forslag til dialog i kombinasjon med innsikter fra Boyd forsto vi mer av hvordan de teknologiske rammene ble erfart som vilkår for handlingsrom

knyttet til kvinnes konkrete sosiale posisjoner. Gjennom innsiktene som oppsto i dialogene utviklet vi en forståelse av at det å ha reell adgang til SNS og ulike arenaer med valgmuligheter, fordrer kunnskap, tilgjengelighet og opplevelse av å ha valgmuligheter. Det innebærer at den handlingsdyktigheten som Boyd forutsetter kan utvikles, men også kues ved at handlingsdyktigheten ikke fremstår som reelt mulig å utøve (Freire, 1968/1999). Handlingsvalg kan være knyttet til etnisitet og SNS som en arena for identitetsbekreftelse (Leur, 2015; Mainsah, 2014), men Freire (1968/1999) peker på vilkår for at handlingsvalg skal kunne oppdages og erfares som reelle. Det er ingen tvil om at handlingsfellesskap eksisterer på SNS, men Boyds perspektiv trenger å suppleres for å kunne beskrive vilkår for reelle handlingsvalg og dermed grunnlag for kollektiv mobilisering. Andre studier har også funnet grupper som har dannet handlingsfellesskap og aktivt mobilisert for å appropriere SNS til sin situasjon (Clark-Parsons, 2018; Jackson et al., 2018; Steele, 2016; Stewart & Schultze, 2019).

Rasjonelt nettverksarbeid?

Gjennom sosial kapital-perspektivet fremhevet vi hvordan deltakerne i utvalget opplever ulike dilemmaer knyttet til ressursene som ligger i kollektiv tilhørighet. Eksemplet viser hvordan sosial kapital kan bidra som et vilkår for deltaking på SNS, eksempelvis ved at nærhet til personer i et nettverk gir en følelse av trygghet på å ytre seg. Samtidig strekker ikke Putnams begrepsapparat til i forståelsen av hverken helhet eller nyanser i de unge kvinnes vedlikeholdsarbeid og initiativ på SNS. Putnam ser generelt sosial kapital som å generere positive resultater (Ågotnes, 2021), mens vi finner at de unge kvinnes tilknytning til homogene grupper kan begrense deres sosiale mobilitet, ved ekskluderings- og mistillitmekanismer. Tross utdyping av at koblinger i homogene grupper lettere skaper negative tolkninger av utenforstående (Putnam & Gross, 2002), finner kritikere at mulige negative sider ved sosial kapital fortsatt er underkommunisert (f.eks. Brown, 2019). Vårt eksempel illustrerer også kritikk mot sosial kapital-perspektivet for å ikke tilstrekkelig inkludere effekter av maktrelasjoner i bredere strukturerende nettverk

(Gelderblom, 2018; Ågotnes, 2021), tross mer vektlegging av potensialet som ligger i tilknytninger mellom heterogene grupper (Putnam & Campbell, 2010). Når de unge kvinnene deltar i transnasjonale nettverk, hvor noen besitter definisjonsmakt over for eksempel normer for selvpresentasjon på nett, utgjør dette en viktig indikator for om, når og hvordan deltakelse på SNS gjøres hos de unge kvinnene. Spørsmålet om valgmuligheter er også en utfordring i Putnams perspektiv, som har som premiss at vi tar rasjonelle valg (Gelderblom, 2018). Selv om de unge kvinnene har et (rasjonelt) ønske om å bygge broer mot heterogene nettverk, erfares det ikke dermed som en tilgjengelig valgmulighet, men heller som et ønske innrammet av maktstrukturer som legger begrensninger knyttet til deres posisjoner i sosiale hierarkier, jamfør forrige avsnitt.

Analysen av sosial kapital som vilkår for deltaking på SNS for denne ungdomsgruppen bør dermed suppleres med flere aspekter, fordi den digitale arenaen gir andre rammer for relasjoner. Et forslag til videreutvikling er en «sosiale medier-sosial kapital» (Zúñiga et al., 2017), som bedre griper nyansene kvinnene opplever som døråpnere eller begrensninger på SNS. Også Lampe et al. (2007) sin forståelse av ulike dimensjoner av «vedvarenhet», knyttet til å holde kontakt med folk fra miljø man har vanket i før, kan kobles til boyds (2007) «vedvarenhet» om at innhold på SNS lagres i historikk i uoverskuelig fremtid ved hjelp av teknologien. Sammen beriker de forståelsen av det (kontra)produktive med opprettholdelse eller initiativ til kontakt med miljø i for eksempel opprinnelsesland eller diaspora.

Mobilisering gjennom felles innsikt

Fordi SNS er brukt til kollektiv mobilisering ble vi overrasket over funnene i dialogen som viste til dels krevende vilkår. Ansatsene til videre mobilisering, særlig i den siste gruppen der vi sterkere vektla dialogprosess basert på Freire (2009) og Burstow (1991), viser at det å finne felles erfaringer med utfordrende maktstrukturer kan inspirere til handlingsfellesskap. I dette tilfellet tilrettela vi for en prosess i et fysisk rom, der kvinnene delte erfaringer og forslag til videre handling som de ønsker

å følge opp. Hva denne mobiliseringen fører til, ut over undervisningsopplegg, den umiddelbare bevisstgjøringen og delingen av håndteringsstrategier, gjenstår å se. Tidligere har ulike grupper av kvinner utfordret maktstrukturer gjennom SNS, blant annet knyttet til de kjente aksjonene metoo og Black Lives Matter (se også kapittel 1). Mens SNS i utgangspunktet blir etablert av kommersielle aktører som tar lite hensyn til ulike gruppers trivsel, så vil ulike grupper kunne tilpasse seg og skape ulike former for samhandling, og slik sette sitt preg på SNS-arenaer (boyd, 2008). Kvinner i flere land har utfordret normer gjennom SNS, som for eksempel påbud av hijab (f.eks. Stewart & Schultze, 2019). Freire har også tidligere inspirert til appropriering av digital teknologi og teknologisk utvikling (Blikstein, 2008). Å støtte dem det gjelder i å bli bevisst sine vilkår for deltakelse på SNS, synes å være viktig fordi SNS endrer seg raskt, slik at standardiserte råd fort kan bli utdaterte.

Konklusjon

Mens SNS i teorien gir mulighet til å danne sosiale fellesskap og delta på tvers av geografiske områder, får perspektivene fra boyd, Putnam og Freire frem ulike vilkår for å kunne delta. Vi konkluderer med at teori og begrepsutvikling fra medievitenskap og samfunnsarbeid kan berike hverandre ved både å få frem handlingsmuligheter og sosiale vilkår for deltakelse på SNS. Kunnskap om SNS er nødvendig for å kunne forstå vilkår for handling på digitale flater, og dermed er det viktig at samfunnsarbeidere også har kunnskap om feltet, der medievitenskap kan være en av flere kilder. Medievitenskap er et teoretisk fag som med fordel kan trekke inn kunnskap om endrings- og mobiliseringsarbeid fra samfunnsarbeid. Erfaringskunnskap og dialog bør suppleres med kunnskap om SNS for å utvikle bevisstgjøring og handlingsalternativer, noe som understøtter en tolkning av fasilitator-rollen som aktiv. I videre forskning vil vi blant annet følge opp gruppen som startet videre mobilisering gjennom aksjonsforskning knyttet til SNS. Hvordan digitale arenaer kan anvendes for å øke deltakelse og integrering er et presserende spørsmål når ulike ungdomsgrupper bruker mye av sin tid på disse arenaene.

Referanser

- Agdal, R. & Spjeldnæs, I. O. (2022). *Developing public health promotions on social networking sites: Perspectives of young immigrant women* [Under utarbeidelse]. Institutt for velferd og deltaking, Høgskulen på Vestlandet.
- Amnesty International. (2018, 6. juli). *Kvinner i befolkningen – erfaringer med netthets*. https://amnesty.no/sites/default/files/3688/Kvinner_RAPPORT.pdf
- Birkjær, M. & Kaats, M. (2019). *Styr på SoMe. Er sociale medier virkelig en trussel for unges trivsel?* (Rapport fra Nordisk Ministerråd). https://www.medienorge.uib.no/files/Eksterne_pub/Some-trussel-2019.pdf
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften* (A. Prieur, Overs.). Pax.
- boyd, d. (2008). *Taken out of context: American teen sociality in networked publics* [Doktorgradsavhandling]. University of California, Berkeley. <https://www.danah.org/papers/TakenOutOfContext.pdf>
- boyd, d. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. I Z. Papacharissi (Red.), *Networked self: Identity, community, and culture on social network sites* (s. 39–58). Routledge.
- boyd, d. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- boyd, d. & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230.
- Blikstein, P. (2008). Travels in Troy with Freire: Technology as an agent for emancipation. I P. Noguera & C. A. Torres (Red.), *Social justice education for teachers: Paulo Freire and the possible dream* (s. 205–244). Sense.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Brown, P. T. (2019). *The dark side of social capital*. National Affairs. Hentet 15. august 2021 fra <https://www.nationalaffairs.com/publications/detail/the-dark-side-of-social-capital>
- Burstow, B. (1991). Freirian codifications and social work education. *Journal of Social Work Education*, 27(2), 196–207. <https://doi.org/10.1080/10437797.1991.10672189>
- Clark-Parsons, R. (2018). Building a digital girl army: The cultivation of feminist safe spaces online. *New Media & Society*, 20(6), 2125–2144. <https://doi.org/10.1177/1461444817731919>
- Coppola, W. J. (2021). What if Freire had Facebook? *Action, Criticism, and Theory for Music Education*, 20(1), 16–52. <https://doi.org/10.22176/act20.1.16>
- Csordas, T. J. (1994). *The sacred self: A cultural phenomenology of charismatic healing*. University of California Press.
- da Cunha Jr, F. R. & Lemos, M. F. (2017). Students' social movements: Expanding communication through social networking sites. *Advances in Sciences and Humanities*, 2(6), 76–85.

- Dralega, C. & Corneliussen, H. G. (2017). *Intersectional perspectives on video gaming among immigrant youth in Norway* (Vestlandsforskning-rapport 12:2017). <https://www.vestforsk.no/nn/publication/intersectional-perspectives-video-gaming-among-immigrant-youth-norway>
- Engebretsen, M. (2015). Transkulturelle erfaringer i sosiale medier. En studie av diskursive strategier hos norske innvandrere på nett. *Norsk medietidsskrift*, 2, 1–22. <https://doi.org/10.18261/ISSN0805-9535-2015-04-02>
- Friberg, J. H. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll* (Fafo-rapport 2019:01). <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/migrasjon-foreldreskap-og-sosial-kontroll>
- Freire, P. (1973). *Education as a practice of freedom*. Continuum.
- Freire, P. (1994). *Pedagogy of hope*. Continuum.
- Freire, P. (1999). *De undertryktes pedagogikk* (S. Lie, Overs.). Gyldendal Akademisk. (Opprinnelig utgitt 1968)
- Gelderblom, D. (2018). The limits to bridging social capital: Power, social context and the theory of Robert Putnam. *The Sociological Review*, 66(6), 1309–1324. <https://doi.org/10.1177/0038026118765360>
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik* (2. utg., K. & K. Risvik, Overs.). Pax Forlag. (Opprinnelig utgitt 1959)
- Humphreys, A. (2016). *Social media: Enduring principles*. Oxford University Press.
- Jackson, S. J., Bailey, M. & Welles, B. F. (2018). #GirlsLikeUs: Trans advocacy and community building online. *New Media & Society*, 20(5), 1868–1888. <https://doi.org/10.1177/1461444817709276>
- Jenkins, H. (2007). Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 2, 97–113. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-943X-2007-02-04>
- Lampe, C., Ellison, N. B. & Steinfield, C. (2007). The benefits of Facebook «friends»: Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1143–1168.
- Ledwith, M. (2011). *Community development: A critical approach*. Policy Press.
- Ledwith, M. (2015). *Community development in action: Putting Freire into practice*. Policy Press.
- Leur, K. (2015). *Digital passages. Migrant youth 2.0*. Amsterdam University Press.
- Lin, K.-Y. & Lu, H.-P. (2011). Why people use social networking sites: An empirical study integrating network externalities and motivation theory. *Computers in Human Behavior*, 27(3), 1152–1161.
- Lutz, C., Hoffmann, C. P. & Meckel, M. (2014). Beyond just politics: A systematic literature review of online participation. *First Monday*, 19(7), 1–36.
- Mainsah, H. (2014). Young African Norwegian woman and diaspora: Negotiating identity and community through digital social networks. *Journal of Migration & Culture*, 5(1), 105–119. https://doi.org/10.1386/cjmc.5.1.105_1

- Matthews, P. (2017). Social media, community development and social capital
Community Development Journal, 51(3), 419–435. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsvo40>
- Mantilla, K. (2015). *Gendertrolling: How misogyny went viral*. Praeger.
- Mercea, D. (2016). *Civic participation in contentious politics: The digital foreshadowing of protest*. Palgrave Macmillan.
- Moe, H., Hovden, J. F., Ytre-Arne, B., Figenschou, T. U., Nærland, T. U., Sakariassen, H. & Thorbjørnsrud, K. (2019). *Informerte borgere? Offentlig tilknytning, mediebruk og demokrati*. Universitetsforlaget.
- Nonnecke, B., Andrews, D. & Preece, J. (2006). Non-public and public online community participation: Needs, attitudes and behavior. *Electronic Commerce Research*, 6(1), 7–20. <https://doi.org/10.1007/s10660-006-5985-x>
- Nordland, E (1999). Innledning: P. Freire – pedagogikk for medmenneskelighet og samfunnsendring. I P. Freire, *De undertryktes pedagogikk* (S. Lie, Overs.). Gyldendal Akademisk.
- Pearce, K. E. & Vitak, J. (2016). Performing honor online: The affordances of social media for surveillance and impression management in an honor culture. *New Media & Society*, 18(11), 2595–2612. <https://doi.org/10.1177/1461444815600279>
- Prieur, A. (2002). Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn. *Kontur*, 6, 4–12. https://kontur.au.dk/fileadmin/www.kontur.au.dk/OLD_ISSUES/pdf/kontur_06/annich_prieur.pdf
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. & Campbell, D. (2010). *American grace: How religion divides and unites us*. Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. & Gross, K. D. (2002). Introduction. I R. D. Putnam (Red.), *Democracies in flux: The evolution of social capital in contemporary society* (s. 1–25). Oxford University Press.
- Sakariassen, H. (2021). Women's emotion work on Facebook: Strategic use of emotions in public discourse. *Computers in Human Behavior Report*, 4, 1–7.
- Steele, C. K. (2016). The digital barbershop: Blogs and online oral culture within the African American community. *Social Media + Society*, 2(4), 1–10. <https://doi.org/10.1177/2056305116683205>
- Stevens, R., Bleakley, A., Dunaev, J. & Gilliard-Matthews, S. (2017). #digital hood: Engagement with risk content on social media among Black and Hispanic youth. *Journal of Urban Health*, 96(1), 74–82. <https://doi.org/10.1007/s11524-018-0314-y>
- Stewart, M. & Schultze, U. (2019). Producing solidarity in social media activism: The case of My Stealthy Freedom. *Information and Organization*, 29(3), 100251. <https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2019.04.003>
- Sudman, T. & Henriksbø, K. (2011). Kollektiv handling skaper endring. *Fontene*, 12/11, 51–56.

- Szreter, S. & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*, 33(4), 650–667. <https://doi.org/10.1093/ije/dyh013>
- Wallerstein, N., Duran, B., Oetzel, J. G. & Minkler, M. (2017). *Community-based participatory research for health: Advancing social and health equity*. John Wiley & Sons.
- Waltorp, K. (2013). Public/private negotiations in the media uses of young Muslim women in Copenhagen: Gendered social control and the technology-enabled moral laboratories of a multicultural city. *International Communication Gazette*, 75(5–6), 555–572. <https://doi.org/10.1177/1748048513491912>
- Westrheim, K. (2004). Kritisk pedagogikk og multikulturalisme i lys av Freiretradisjonen. Noen sentrale perspektiv. *Nordic Studies in Education*, 6, 212–226. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-5949-2004-03-03>
- Wright, T., Park, E. G. & Cole, C. (2011). Collaboration tools in virtual educational communities: A case of the Paulo Freire project for critical pedagogy. *New Educational Review*, 24(2), 271–280.
- Zúñiga, H. G., Barnidge, M. & Scherman, A. (2017). Social media social capital, offline social capital, and citizenship: Exploring asymmetrical social capital effects. *Political Communication*, 34(1), 44–68. <https://doi.org/10.1080/10584609.2016.1227000>
- Ågotnes, G. (2021). The forms of social capital. Theory and practice in community work. I K. Lea & R. Horne (Red.), *Praxeologiske perspektiver. Professorens habitus og kampen for sykepleievitenskap som autonomt fag* (s. 321–340). HEXIS.
- Aalen, I. & Iversen, M. H. (2021). *Sosiale medier* (2. utg.). Fagbokforlaget.